

Liite 3. Yhteenveto Etelä-Savon kuntien hyvinvointiraporteista ja hyvinvointisuunnitelmista.

Enonkosken vastaukset alueelliseen hyvinvointiraporttiin

1. Miten kuntanne sitoutui hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseen 2023 (Strategiset tavoitteet 1.1. ja 1.2)

Enonkosken kunnassa on edistetty hyvinvointia ja terveyttä monella eri tavalla ja niin myös vuonna 2023. Kunta on sitoutunut hytetyöhön ja työtä tehdään kaikilla toimialoilla läpileikkaavasti. Vuonna 2023 kunta piti Hyvinvointifoorumin joka kokosi hyvinvointipalveluiden tuottajat ja yhdistykset yhteen.

Kuntastrategiamme on tuotu esiin hytetyö esimerkiksi arvoissa ja päämäärissä; arvoja ovat mm. yhteistyön tekeminen ja osallistava ideointikulttuuri kuntalaisille sekä päämäärissä on yhtenä kokonaisuutena aktiiviset kuntalaiset. Myös yhdenvertaisuus, tasa-arvo ja saavutettavuus ovat meillä tärkeitä arvoja ja näkyvät myös kuntastrategiassamme.

2. Miten kuntanne investoi hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseen 2023 (Strategiset tavoitteet 2.1. ja 2.2)

Kunnassa on toteutettu kolmivuotiseksi suunniteltua liikunnallisen elämäntavan edistämishanketta, jonka tavoitteena on luoda maksuton liikuntaneuvontapalvelu kuntalaisille. Kunnassa on panostettu liikuntapalveluihin normaalitasoa enemmän jo vuosia tuottamalla maksutonta liikunnanohjausta ryhmille kaikenikäisille ja pitämällä liikuntapaikkojen hintatason erittäin edullisena.

3. Miten kunnassanne vahvistettiin turvallisuuskulttuuria 2023 (Strategiset tavoitteet 3.1. ja 3.2)

Enonkosken kunnassa selkeytettiin työnjakoa ehkäisevässä päihdetyössä varmistaa työn vaikuttavuutta. Nuorisopalveluihin panostettiin suunnitelmallisesti ja yksilöohjaukseen sekä etsivään nuorisotyöhön saatiin lisää resursseja. Kunnassa puututaan kiusaamiseen, väkivaltaan, häirintään ja epäasialliseen käyttäytymiseen.

Hirvensalmen vastaukset alueelliseen vuosiraporttiin 2023

1. Vuonna 2023 Hirvensalmella valmistui laaja hyvinvointikertomus ja hyvinvointisuunnitelma vuosille 2023-2026, jonka kunnanvaltuusto hyväksyi. Hirvensalmen kunnan strategiassa 2023-2026 on määritetty palvelutoiminnan ja hyvinvoinnin tavoitteiden painopisteet. Hyvinvointisuunnitelma vastaa osaltaan näihin strategiisiin tavoitteisiin. Hyvinvoinnin ja terveyden edistämistyötä tehdään kunnassa monien hallinnonalojen välisenä yhteistyönä (mm. vapaa-aika-, varhaiskasvatus-, opetus-, tekninen-, maahanmuutto- ja työllisyyspalvelut) sekä yhteistyönä esimerkiksi hyvinvointialueen ja paikallisten yhdistysten kanssa (esim. elintapaohjauksen ja hyvinvointitapahtumien järjestäminen, kaksi kertaa vuodessa järjestettävät yhdistysillat).
2. Hirvensalmella hyvinvoinnin ja terveyden edistämistyöhön on nimetty ja palkattu työntekijä. Kunta avustaa paikallisia yhdistyksiä kaksi kertaa vuodessa jaettavilla hyvinvoinnin avustuksilla sekä stipendeillä, joita yhdistykset voivat saada seuraavien toimintojen toteuttamiseen: kansalaistoiminta & osallisuus, liikunta, kulttuuri ja nuorisotoiminta. Kunta investoi liikuntapaikkoihin ja reitteihin, vuonna 2023 kuntaan valmistui uusi monikäyttöreitti maastopyöräilylle ja kävelylle. Kunta on osuudellaan mukana lastenkulttuurikeskus Versossa ja Harrastamisen Suomen mallin kerhotoiminnassa.
3. Kunnasta on nimetty edustaja Väkivallaton Etelä-Savo -työryhmään. Kunnassa toimii lisäksi nuorten ohjaus- ja palveluverkosto kunnan ja hyvinvointialueen yhteistyönä.

Mäntyharjun vastaukset alueelliseen hyvinvointiraporttiin 2023

1. Miten kuntanne sitoutui hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseen 2023 (Strategiset tavoitteet 1.1. ja 1.2)

Mäntyharjussa on sitouduttu hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseen vahvalla yhteistyöllä. Hyvinvoinnin ja terveyden edistämistyön koordinoinnista vastaa hyvinvointikoordinaattori (1 htv). Hyte-työtä tehdään yhteistyössä kunnan eri toimialojen ja yksiköiden sekä paikallisten järjestöjen, seurojen, yritysten sekä seurakuntien kanssa. Mäntyharjulla toimii useita poikkihallinnollisia työryhmiä eri hyvinvoinnin teemat ja kohderyhmät huomioiden. Lisäksi kunnasta on edustus myös useissa alueellisissa verkostoissa ja työryhmissä. Mäntyharjun hyvinvointityötä ohjaavat laajan hyvinvointisuunnitelman lisäksi muun muassa kulttuurihyvinvointisuunnitelma sekä yksiköiden omat toimintasuunnitelmat. Sitoutuminen hyte-työhön heijastuu myös kunnan korkeaan HYTE-kertoimeen (71).

Kunnassa toimii kolme aktiivista vaikuttajatoimielintä (nuorisovaltuusto, vanhus- ja vammaisneuvosto), joista on edustus myös Eloisan vastaavissa toimielimissä. Paikallisten toimijoiden (järjestöt, yhdistykset ja yritykset) sekä kunnan välistä vuoropuhelua ja yhteistyötä vahvistamiseksi kehitettiin toimijaverkosto. Lisäksi Mäntyharjun kausiasukkaat ry sai alkunsa.

Osallisuus ja yhdenvertaisuus heijastuu myös kunnan hankkeissa, kuten Vauhdittamo-hanke, Kirjastosta elämys-, oppimis- ja asiointikeskus (KIKE)- hanke ja Harrastamisen Mäntyharjun mallin toiminta. Lisäksi kunta on mukana vahvasti nuorten osallisuutta edistävissä hankkeissa, kuten Yhdessä eteenpäin -hanke, Sulle just -hanke ja Nuorten Dynamo - osallistavaa tapahtumatuotantoa Etelä-Savossa -hankkeessa.

Kuntalaisten ajatuksia ja kokemuksia on kartoitettu muun muassa laajan hyvinvointikyselyn avulla.

1. Miten kuntanne investoi hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseen 2023 (Strategiset tavoitteet 2.1. ja 2.2)

Mäntyharju ilmoittautui mukaan Fiksusti Kouluun -ohjelmaan sekä on osallistunut Mikkelin seudun kävelyn ja pyöräilyn edistämishojelman työstämiseen tavoitteenaan edistää aktiivisia kulkutapoja sekä liikenneturvallisuutta.

Liikutaan! -hanke käynnistyi kesäkuussa 2023 ja hankkeen tavoitteena on lisätä mäntyharjulaisten liikunta-aktiivisuutta ja edistää liikunnallista toimintakulttuuria. Hanke tarjoaa tukea liikunnallisen elämäntavan löytämiseen liikuntaneuvojan avulla.

Liikunta- ja kulttuuriavustuksien avulla tuettiin yhdistyksiä ja seuroja, jotka tarjoavat laaja-alaisia mahdollisuuksia eri ikäisille kuntalaisille.

Kunnan sivuille on koottu tietoa esimerkiksi Eloisan palveluista, sähköisestä perhekeskustoiminnasta sekä päihteisiin ja mielenterveyteen liittyviä olennaisia yhteystietoja.

1. Miten kunnassanne vahvistettiin turvallisuuskulttuuria 2023 (Strategiset tavoitteet 3.1. ja 3.2)

Kunta on mukana Väkipallaton Etelä-Savo työryhmässä sekä alueellisessa ehkäisevän päihdetyön työryhmässä.

Mäntyharjussa toimii ehkäisevän toiminnan työryhmä, jonka pääpaino on ollut ehkäisevässä päihdetyössä. Vuoden 2023 lopussa ehkäisevän päihdetyön rinnalla päätettiin edistää vahvemmin myös mielen hyvinvointia, minkä myötä syntyi päätös työstää ehkäisevän päihde- ja mielenterveystyön suunnitelma vuosille 2024–2025.

Oppilaitoksissa yhteisöllisyyttä on edistetty nuorisopalveluiden ohjaamalla ryhmäytymisillä sekä tutortoiminnalla. Yhteisöllisyyttä ja laajemmin hyvinvointia koulussa on tarkasteltu Kouluterveyskyselyyn ja KiVa-koulukyselyyn tuloksien avulla. Lisäksi syksystä alkaen koulunuorisotyöhön on pystytty panostamaan enemmän ja koulunuorisotyö on ollut vahvasti osana kouluarkea.

Toimintavuonna 2022–2023 varhaiskasvatuksen yhtenä teemana oli tunnekasvatus.'

Pieksämäen vastaukset alueelliseen hyvinvointiraporttiin

Pieksämäen kaupungin hyvinvointisuunnitelma toimii kattosuunnitelmana kaikille kunnan asukkaiden hyvinvointia tukeville strategioille sekä suunnitelmille. Hyvinvointisuunnitelma 2022–2025 linjaa keskeiset hyvinvoinnin, terveyden ja turvallisuuden tavoitteet sekä painopisteet. Eri palveluiden ja toimintojen yhdyspintatyöskentely huomioidaan erillisissä teema- ja ikäryhmäkohtaisissa toimeenpano-ohjelmissa.

Pieksämäen hyvinvointisuunnitelman painopistealueet on poimittu Etelä-Savon maakunnan hyvinvointisuunnitelmasta vuosille 2021–2024.

Painopiste 1. Lisäämme yhdessä tekemistä ja alueellista yhteistyötä vahvistaaksemme asukkaiden osallisuutta ja yhdenvertaisuutta.

Painopiste 2. Investoimme kestävään hyvinvointiin kehittäen asukkaiden hyvän elämän edellytyksiä Pieksämäellä.

Painopiste 3. Vahvistamme ja kehitämme turvallisuuskulttuuria ehkäisemällä hyvinvointia vaarantavia riskitekijöitä.

1. Miten kuntanne sitoutui hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseen 2023

Strateginen tavoite 1.1. Tuemme monipuolisesti esteettömiä ja saavutettavia osallistumisen ja vaikuttamisen mahdollisuuksia.

Vuoden 2023 aikana toteutettiin osallistuva budjetointi, johon ehdotuksia tuli kuntalaisilta yli 70 kpl. Koko kaupungin järjestöavustusperiaatteet on laadittu. Kumppanuuspöydät kuntalaisille pidettiin Jäppilässä, kantakaupungissa, Naarajärvellä ja Virtasalmella kaksi kertaa vuoden aikana. Kaupunki oli mukana Sitran rahoittamassa hankkeessa "Kuntalaisten osallistuminen kunnan talouden suunnitteluun", joka toteutettiin syksyllä 2023. Kansalaispaneelin loppuraportti käsiteltiin talousarvion yhteydessä. Laadittu monilaisessa yhteistyössä **osallisuussuunnitelma** sekä osallisuuskaavio koko kaupunkiin.

Lisäksi kunta järjestää säännöllisesti palvelujen kumppanuuspöytiä, joihin kutsutaan niin eri hallinnoalan kuin kolmannen sektorin edustajia. Kumppanuuspöytä toiminnalla tavoitellaan aitoa kumppanuutta ja erilaisia yhteistyön malleja. Hyvä esimerkki on kohtaamispaikka perheiden Hermannin, jossa Mannerheimin lastensuojeluliitto ja Pieksämäen kaupunki toteuttavat saman katon alla mm. avointa varhaiskasvatusta yhteisvoimin.

Mikä vituttaa nuorten osallisuustoimintaa toteutettu Ohjaamalla, nuorisotiloilla ja yläkoululla nuorille.

Strateginen tavoite 1.2. Vähennämme eriarvoisuutta ja huono-osaisuutta lisäävää kehitystä ja tunnistamme ihmisen ainutlaatuisuuden, arvokkuuden ja yksilölliset tarpeet.

Pieksämäen kulttuuritoimi sai THL:n terveydenedistämisen määrärahaa vuosille 2022–2023 lähes 200 000 euroa. Hankkeen avulla kehitettiin paikallinen kulttuurihyvinvointimalli ja -strategia sekä vahvistettiin jo toimivaa verkostoa. Kulttuurihyvinvoinnista luotiin kuntalaisten hyvinvointia ja osallisuutta tukeva toimintamalli, jossa huomioidaan myös haasteellisessa elämäntilanteessa elävät kuntalaiset ja tuetaan osallistumista erilaisiin kulttuurihyvinvointia tukeviin palveluihin.

Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen vaatii yhteistyötä kunnan eri toimialojen ja alueen muiden toimijoiden, kuten järjestöjen ja seurakuntien välillä. Järjestötoiminnan käsikirja on laadittu monialaisena yhteistyönä ja sen tarkoituksena on ohjata ja konkretisoida yhteistyötä. Järjestötoiminnan käsikirja, osallisuussuunnitelma, yhdenvertaisuus ja tasa-arvosuunnitelma ja kulttuuri hyvinvointisuunnitelma <https://www.pieksamaki.fi/paatoksenteko/kaupunkistrategiat/>

Tasa-arvolain mukaan oppilaitokset ovat laatineet toiminnan kehittämiseen tähtäävän tasa-arvosuunnitelman eli toiminnallisen tasa-arvosuunnitelman. Toiminnallinen tasa-arvosuunnitelma on työkalu, joka tukee sukupuolten tasa-arvon edistämistä kaikessa oppilaitoksen toiminnassa.

2. Miten kuntanne investoi hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseen 2023

Strateginen Tavoite 2.1. Ohjaamme asukkaita elinympäristön kestäväan hyödyntämiseen ja terveellisiin elintapoihin.

Pieksämäellä on järjestetty kohdennettuja liikumisryhmiä liikuntaseuratoiminnan ulkopuolella oleville lapsille ja nuorille. Lasten ja nuorten matalankynnyksen toimintaa järjestetään kaupungin elintapaneuvonnan ja nuorisotoimen yhteistyönä mm. yläkoululla koulunuorisotyön menetelmin. Lisäksi kaupungin tukemana toimii PAHL-yhdistys (Pieksämäen Alueen Harrasteliigat), jonka matalankynnyksen palloilulajiryhmissä sekä kuntosaliryhmissä on seuratoiminnan ulkopuolella olevia nuoria harrastajia. Lisäksi kaupungin ja seuratoiminnan yhteistyönä hyödynnetään hankerahoitusta eri lajien harrastetoiminnan toteuttamiseksi.

Pieksämäellä toimii liikunnan edistämistä käsittelevä poikkihallinnollinen työryhmä. Pieksämäellä toimii terveyttä edistävän liikunnan foorumi, joka kokoontuu vähintään kaksi kertaa vuodessa. Foorumissa ovat edustettuina monipuolisesti paikalliset terveyslääkintää toteuttavat tahot, mukaan lukien kaupungin, yhdistysten ja yritysten edustajat.

Strateginen Tavoite 2.2. Tuemme ja vahvistamme eri ikäisten asukkaiden omaehtoista toimijuutta ja toimintakykyä (ml. fyysinen, psyykinen, sosiaalinen ja kognitiivinen toimintakyky).

Kaupunki järjestää hyvinvointia tukevaa työikästen (16–64-vuotiaiden) liikunta- ja elintapaohjausta. Elintapaohjaus on noin vuoden mittainen prosessin omainen palvelu, jonka aikana pyritään lisäämään aktiivisuutta, parantamaan ravitsemustottumuksia sekä unen laatua. Elintapaohjaus on tarkoitettu ensisijaisesti inaktiiville työikäisille, elintapasairauksien riskiryhmille ja tietyistä pitkäaikaissairauksista kärsiville henkilöille. Elintapaneuvontaan ohjaututaan terveydenhuollon kuten hoitajan, lääkärin tai fysioterapeutin lähetteen kautta.

Perusopetuksen oppilaitoksissa on käytössä 1–2 ”pitkää välituntia”, joiden kesto on vähintään 30 minuuttia. Kaikkien koulujen välituntikäytössä on laadukkaat lähiliikunta-alueet. Liikunnan lisäämiseksi kouluilla on tehty yksikkökohtaisia ratkaisuja ja oppilaat voivat lainata liikuntavälineitä välituntikäyttöön. Ohjattua liikuntaa järjestävät oppilaat itse, henkilökunta sekä nuorisotoimi yhdessä seurakunnan nuorisotoimen kanssa.

Koulussa noudatetaan Valtion ravitsemusneuvottelukunnan kouluruokailusuositusta koululounaan järjestämisessä. Kouluruokailussa lapsille ja nuorille opetetaan terveyttä, ruokailutapoja sekä suomalaista ruokakulttuuria. Kouluruokailu ajoitetaan ja porrastetaan siten, että kaiken ikäisille oppilaille tarjoutuu mahdollisuus oikea-aikaiseen ja rauhalliseen syömiseen.

Kaupunki tukee henkilöstönsä fyysistä ja psyykkistä työkykyä tarjoamalla mahdollisuuksia omaehtoiseen itsestä huolehtimiseen. Liikunnan ja kulttuurin harrastamista on tuettu edullisilla liikunta- ja kulttuuriseteleillä. Kaupunki on edistänyt työhyvinvointia ja työssä jaksamista kaupungin työyksiköissä sekä panostanut esimiestyöhön ja johtamisen kehittämiseen. Kaupungin työhyvinvointi-, työterveys- ja työsuojelusuunnitelmien mukaisia toimenpiteitä on toteutettu.

3. Miten kunnassanne vahvistettiin turvallisuuskulttuuria 2023

Strateginen Tavoite 3.1. Ehkäisemme aktiivisesti tapaturmia, kiusaamista, häirintää ja väkivaltaa.

Pieksämäen kaupungin eri tulosalueilla, vähemmistöjen perusoikeudet ja mahdolliset erityistarpeet huomioidaan jo toiminnan suunnitteluvaiheessa. Palveluja kehitetään taloudellisten reunaehtojen ja lainsäädännön sallimissa rajoissa samalla huomioiden yhdenvertaisuuden ja tasa-arvon näkökulmat. Yhdenvertaisuutta käsitellään erityisesti esteettömyyden näkökulmasta teknisen toimen vastuualueella.

Laadittu kiusaamisen vastainen ohjelma.

Pieksämäellä tehdään oppilaitosten terveellisyyden, turvallisuuden ja hyvinvoinnin tarkastus kaikissa kunnan perusopetuksen oppilaitoksissa. Tarkastukset tehdään kolmen vuoden välein yhteistyössä eri viranomaisten ja muiden tahojen kanssa (asetus 338/2011). Tarkastusten suunnittelu, toteutus, toimenpiteet ja seuranta, dokumentointi sekä tiedottaminen toteutetaan THL:n ohjeistuksen mukaisesti.

Strateginen Tavoite 3.2. Suojaamme mielen hyvinvointia ja edistämme päihteetöntä elämäntapaa.

Lakisääteinen ehkäisevää päihde- ja mielenterveystyötä ohjaava ja toimeenpaneva moniammatillinen ryhmä Viisari kokoontuu säännöllisesti ja sen kokoonkutsujana toimii nuorisotyöntekijä. Ryhmässä edistetään kaiken ikäisten mielenterveyttä ja hyvinvointia sekä ehkäistään päihde- ja mielenterveysongelmien syntymistä ja pahenemista. ETP:n vuosikello löytyy <https://po1nt.fi/pieksamaki/elementor-1346/>

Ohjaamo on kaikille alle 30-vuotiaille tarkoitettu paikka, jossa saa maksutonta apua ja tukea monenlaisiin asioihin opiskelusta ja työllistymisestä asumiseen ja kaikkeen näiden väliltä. Monilaisen kynnyksettömän kohtaamispaikka Ohjaamo Pieksämäen kävijät vuonna 2023 oli 2672, sisältää sekä ryhmät että yksilöt. Kannustinmallin rahoituksen mielenterveys- ja päihdesairaanhoidajan sijoittumisella Ohjaamolle, olemme omalta voineet tarjota joustavasti saman katon alla toimien apua niille nuorille, jotka ovat työn ja koulutuksen ulkopuolella ja tarvitsevat apua mielenterveys- ja päihdeasioissa. Sosiaaliohjaajan työn suorittaminen Ohjaamoissa, on mahdollistanut joustavan, sujuvan ja oikea aikaisemman nuoren kohtaamisen sekä aktivointi- ja typ-suunnitelmien ja ennaltaehkäisevän sosiaalityön tiiviimmän yhteistyön. Toiminnan kautta on vahvistettu Ohjaamojen moniammatillisuutta sekä moniammatillista työtettä. Kannustinmallin rahoituksella olemme voineet nopeuttaa, sujuvoittaa ja edistää nuoren palvelupolkua monialaisissa palveluissa.

Nuorisotoimen kaikki toiminta on päihteetöntä ja toimintaa on ollut tarjolla koko vuoden ajan eri toimintapisteissä kaikille lapsille ja nuorille. Järjestöjen ja seurakunnan vaikuttava päihteetön lapsi – ja nuorisotyö tukeen kunnan palvelutuotantoa erinomaisesti.

Savonlinnan kaupungin vastaukset alueelliseen hyvinvointikertomukseen

1. Kunnan sitoutuminen hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseen

- 1.1. Tuemme monipuolisesti esteettömiä ja saavutettavia osallistumisen ja vaikuttamisen mahdollisuuksia
- Kaupunki on aktiivinen ja vuorovaikutuksellinen yhteistyökumppani hyvinvoinnin ja terveyden edistämässä toimimalla mm. erilaisissa monialaisissa työryhmissä.
  - Kaupungissa on määritelty Hyte-toiminnan vastuutahot.
  - Toimimme kumppanina osallistumiskanavien kehittämisessä.
- 1.2. Vähennämme eriarvoisuutta ja huono-osaisuutta lisäävää kehitystä ja tunnustamme ihmisen ainutlaatuisuuden, arvokkuuden ja yksilölliset tarpeet
- Kaupungin toimintaa ja palveluita koskeva tasa-arvo ja yhdenvertaisuussuunnitelman laadintatyö on käynnissä.
  - Koulutuksen ja opetuksen yksikkökohtaisia tasa-arvo ja yhdenvertaisuussuunnitelmia päivitetään tarpeen mukaan. Varhaiskasvatuksessa lakimuutosten velvoittama tasa-arvo ja yhdenvertaisuussuunnittelu on käynnistetty. Kaupungin henkilöstöä koskeva tasa-arvo ja yhdenvertaisuussuunnitelma on ajantasainen.
  - Kaupunki tekee tarkoituksenmukaista yhteistyötä eriarvoisuuden vähentämiseksi ja yhdenvertaisuuden edistämiseksi.

2. Kunnan investointi kestävään hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseen

- 2.1. Ohjaamme asukkaita elinympäristön kestävään hyödyntämiseen ja terveellisiin elintapoihin
- Edistämme kaupunkina kestävä kehityksen tavoitteita.
  - Huomioimme ympäristöterveyden kaupungin hyvinvointisuunnitelmassa.
- 2.2. Tuemme ja vahvistamme eri ikäisten asukkaiden omaehtoista toimijuutta ja toimintakykyä (ml. fyysinen, psyykinen, sosiaalinen ja kognitiivinen toimintakyky)
- Kansallinen lapsistrategia sekä maakunnallinen lasten- ja nuorten hyvinvointisuunnitelma ja sen kaupunkikohtainen osuus ohjaavat toimintaa.
  - -Kaupunki mahdollistaa matalan kynnyksen kulttuuri- ja liikuntapalveluita, mm. tarjoamalla tiloja, myöntämällä avustuksia, toteuttamalla harrastamisen Suomen mallia sekä Kaiku-kortilla.
  - Työllisyyden kuntakokeilun toteuttaminen.
  - TE-uudistuksen valmistelu
  - Tiedonvaihtoa tapahtuu kaupunkien ja hyvinvointialueen vaikuttamistoimielinten välillä.

3. Turvallisuuskulttuurin vahvistaminen ja kehittäminen

- 3.1. Ehkäisemme aktiivisesti tapaturmia, kiusaamista, häirintää ja väkivaltaa
- Henkilöstön häirinnän- ja epäasiallisen kohtelun malli käytössä.
  - Työnantajan ohjeet häirintä-, työpaikkakiusaamis- ja syrjintätapauksissa.
  - Toimimme ja teemme yhteistyötä lähisuhde- ja muun väkivallan ehkäisemiseksi
  - Turvallisuussuunnittelu yhteistyössä eri viranomaistahojen kanssa. Suunnitelma päivitetään vähintään kahden vuoden välein
- 3.2. Suojaamme mielen hyvinvointia ja edistämme päihteetöntä elämäntapaa
- Tuemme asukkaiden elämänhallintaa.
  - Jaamme eri ikäkausille sopivaa tietoa. Keskustelemme arjessa päihteistä ja niiden vaikutuksista.
  - Nuorten matalan kynnyksen ohjaamotoiminnan toteuttaminen ja kehittäminen.

Mikkelin hyvinvointisuunnitelma 2023 - Hyvän elämän Mikkelä - ihmisistä elinvoimaa Mikkeläin

Tavoite	Toimenpiteet ja vastuutaho
Vaikuttavat palvelut	Hyvän mielen kunta -toimintamalli Toimintamallin avulla on tavoitteena auttaa kuntaa vahvistamaan kuntalaisten mielenterveyttä. Hyvän mielen kunta toimintamalli juurrutetaan läpäisevästi kaupungin palveluihin ja toimintaan. Hyödynnetään Mieli ry:n laatimaa Hyvän mielen kunta tarkistuslistaa ja työkalupakkia. Tavoitteena on vahvistaa kuntalaisten mielenterveyttä ennaltaehkäisyn ja varhaisen tuen avulla. Hyvä mielenterveys on osa kestävästä sosiaalista ja taloudellista kehitystä ja nähdään koronapandemian jälkihoidossa ensiarvoisen tärkeänä. Vastuutahona on sivistyksen ja hyvinvoinnin palvelualue ja kaikki kaupungin toiminnat.
	Palveluiden markkinointi Palveluiden markkinointia ja palveluista tiedottamista toteutetaan niin, että mahdollisimman oikea-aikainen ja tarpeenmukainen palveluiden hyödyntäminen toteutuu. Vastuutahoina ovat sivistyksen ja hyvinvoinnin palvelualue ja viestintä.
	Asiakastytyväisyyskyselyt Asiakastytyväisyyskyselyn avulla kuunnellaan asiakkaita. Palautteen avulla palvelun laatua voidaan kehittää sekä puutteita tai heikkouksia parantaa. Asiakastytyväisyyskyselyt toteutetaan sivistyksen ja hyvinvoinnin palvelualueella kahdesti valtuustokaudessa eli joka toinen vuosi. Tulokset käsitellään tulosalueilla ja lautakunnissa sekä raportoidaan kaupungin verkkosivuilla. Vastuutahoina sivistyksen ja hyvinvoinnin sekä asumisen ja toimintaympäristön palvelualueet.
	Kevyenliikenteen reittien turvallisuus ja kunnossapito Kevyenliikenteen reittien turvallisuus ja kunnossapito huolehditaan ml. valaistus ja talvikunnossapito. Tavoitteena on onnettomuuksia nolla. Vastuutahona on asumisen ja toimintaympäristön palvelualue.
	Toimiva joukkoliikenne Asukkaiden ja matkailijoiden tarpeita reiteiltään, aikatauluiltaan, kalustoltaan sekä hinnoiltaan palveleva joukkoliikenne kaupunkialueella ja pitäjätasajamista keskustaan. Paikallisjunaliikennepalvelu kaupungin sisällä (Mikkeli-Haukivuori-Pieksämäki). Vastuutahona on asumisen ja toimintaympäristön palvelualue/henkilöliikenne.
	Esteettömät ja saavutettavat palvelut Esteettömät ympäristöt yhdessä saavutettavien palvelujen, käytettävien välineiden ja ymmärrettävän tiedon kanssa mahdollistavat yhdenvertaisen osallisuuden ja palveluiden mahdollisimman itsenäisen käytön. Kaupungin palvelut ja toimipisteet ovat saavutettavia, esteettömiä ja turvallisia. Palveluiden käyttäjät otetaan mukaan kehittämään esteettömyyttä ja saavutettavuutta. Toimitaan kaupungin esteettömyyssuunnitelman ja saavutettavuusdirektiivin mukaisesti. Vastuutahoina ovat kaikki kaupungin toimialat.

Elinikäinen oppiminen	<p>Lapset osallistuvat laadukkaaseen varhaiskasvatukseen</p> <p>Tavoitellaan, että 80 % varhaiskasvatusikäisistä osallistuu varhaiskasvatukseen. Huomioidaan asiakastytyvyisyys. Vastuutahona on varhaiskasvatushenkilöstö.</p>
	<p>Verkkokoulutustarjonnan monipuolistaminen</p> <p>Erialaisten verkossa tarjolla olevien opiskelumahdollisuuksien laajentaminen niin, että opiskelu voi olla myös ajasta ja paikasta riippumatonta. Vastuutahoina ovat aikuisten perusopetus, toinen aste, vapaan sivistystyön koulutus/kansalaisopisto ja Otavia.</p>
	<p>Kaikki nuoret suorittavat toisen asteen tutkinnon</p> <p>Kaikki nuoret suorittavat ainakin yhden toisen asteen tutkinnon. Vastuutahoina ovat lukio ja ammattiopisto.</p>
	<p>Digitaitojen kehittäminen</p> <p>Digitaitojen valmiuksia lisätään kaiken ikäisten toiminnoissa varhaiskasvatuksesta vapaaseen sivistystoimeen. Kouluilla digitaitojen edistäminen toteutetaan opetussuunnitelmien mukaisesti. Vertaisohjaajat ohjaavat erityisesti ikäihmisiä digitaitojen lisäämiseen. Vastuutahoina ovat kirjasto, kansalaisopisto, varhaiskasvatus, perusopetus ja toinen aste.</p>
	<p>Monipuolinen vapaan sivistystyön tarjonta</p> <p>Monipuolinen kurssitarjonta koko Mikkelin kaupungin alueella niin, että matalan kynnyksen harrastaminen ja opiskelu on mahdollista kaikille sitä haluaville kuntalaisille. Edistetään elinikäisen oppimisen mahdollisuuksia vanhusten palvelutaloissa yhteistyössä hyvinvointialueen kanssa. Vastuutahoina ovat kansalaisopisto ja Otavan Opisto.</p>
Yhdyspintatyö	<p>Kehittämisyhteistyö oppilaitosten ja muiden asiantuntijaorganisaatioiden kanssa</p> <p>Kaupunki aktiivisesti toimii oppilaitosyhteistyössä kehittämis- ja vaikuttavuustyössä. Kaupunki valmistelee suunnitelman liittymiseksi Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitoksen koordinoimaan Terve kunta- verkostoon. Vastuutahoina ovat sivistyksen ja hyvinvoinnin palvelualueen toimijat.</p>
	<p>Hyvinvointimittarit (HYTE-kerroin) huomioidaan päätöksenteossa</p> <p>Kunnille otetaan käyttöön hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen valtionosuuden lisäosa eli HYTE-kerroin vuoden 2023 alusta. HYTE-kerroin on kannustin, joka tarkoittaa, että kuntien rahoituksen valtionosuuden suuruus määräytyy osaksi niiden tekemän hyvinvoinnin ja terveyden edistämistyön mukaan. Tällä halutaan varmistaa kuntien aktiivinen toiminta asukkaiden hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseksi myös sote-uudistuksen jälkeen. Päätöksenteossa huomioidaan hyvinvointivaikutukset eri asukasryhmiin sekä hyvinvointityön prosessit ja resurssit. Vastuutahoina ovat kaikki toimielimille valmistelevat tahot.</p>
	<p>Toimiva yhteistyörakenne kolmannen ja neljännen sektorin kanssa</p>

	<p>Otetaan järjestöjen ja muiden toimijoiden kanssa tehtävät kumppanuussopimukset luontevaksi tavaksi kehittää kumppanuutta ja kaupungin toimintaa. Kehitetään kaupungin järjestöpalkinto yhdessä järjestöjen kanssa. Vastuutahona ovat kaikki sivistyksen ja hyvinvoinnin palvelualueen toimijat.</p>
	<p>Monitoimijaiset yhteistyömallit yhdessä hyvinvointialueen kanssa</p> <p>Muodostetaan monialaiset lakisääteiset yhteistyöryhmät ja luodaan yhteensovitettuja toimintamalleja yhdessä hyvinvointialueen kanssa. Vastuutahoina ovat sivistyksen ja hyvinvoinnin palvelualueen toimijat, työllisyyspalvelut ja Ohjaamo Olkkari.</p>
<p>Monimuotoinen ja virikkeellinen ympäristö</p>	<p>Liikenneympäristön turvallisuuden ja esteettömyyden parantamistoimenpiteiden toteuttaminen vuosittain</p> <p>Liikenneympäristön turvallisuutta, reittien sujuvuutta ja esteettömyyttä parannetaan vuosittain määrärahojen puitteissa. Vastuutahoina ovat asumisen ja toimintaympäristön infra- ja viheraluepalvelut ja ELY.</p>
	<p>Kävelyn ja pyöräilyn edistämishjelman laadinta (keskeiset taajamat)</p> <p>Kävelyn ja pyöräilyn edistämishjelmalla luodaan monitoimijaisesti lyhyen ja pitkäkantähtäimen suunnitelma kävelyn ja pyöräilyn edistämiseen keskeisiin taajamiin. Kävely ja pyöräily ovat terveyttä, hyvinvointia, viihtyisyyttä, kestäväää kehitystä ja ekologisuutta edistäviä, edullisia kulkumuotoja. Näiden suosioon voidaan vaikuttaa motivoinnilla, markkinoinnilla sekä kaavoituksella ja investoinneilla infrastruktuurin parantamiseksi. Vastuutahoina ovat asumisen ja toimintaympäristön infra- ja viheraluepalvelut ja ELY.</p>
	<p>Retkeilyreitistön tarkastelu, kehittäminen ja markkinointi</p> <p>Retkeilyreitistön kehittäminen ja luontoliikunnan esiin nostaminen markkinoimalla alueen hienoja luontokohteita retkikohteina niin mikkeliiläisille kuin matkailijoille. Vastuutahoina ovat kaavoitus, liikuntapalvelut (mukana myös muita kuntia ja tahoja) ja ELY.</p>
	<p>Lähiliikuntapaikkasuunnitelman laatiminen ja toteuttaminen</p> <p>Liikuntapalvelut valmistelee lähiliikuntapaikka suunnitelman, jonka mukaan voidaan edelleen kehittää kaupungin eri alueiden lähiliikuntapaikkaverkostoa. Vastuutahoina ovat liikuntapalvelut ja asumisen ja toimintaympäristön palvelualue.</p>
	<p>Vesistöjen ja rantojen mahdollisuudet</p> <p>Nautitaan alueen monipuolisesta järviluonnosta ja vesistöistä luontoarvot huomioiden. Mahdollistetaan uintimahdollisuudet, vesillä liikkuminen eri tavoin, kuten melonta ja veneillä liikkuminen, edistetään kalastus-, suppailu- ym. aktiviteettien harrastamismahdollisuuksia. Vastuutahoina ovat liikuntapalvelut ja asumisen ja toimintaympäristön palvelualue.</p>
	<p>Talviliikunnan mahdollistaminen</p>

	<p>Talviliikunta-aktiiviteettien mahdollistaminen esimerkiksi latuverkoston, luontokävelyreittien, retkiluistelureittien ja laskettelumahdollisuuksien avulla. Vastuutahoina ovat liikuntapalvelut ja asumisen ja toimintaympäristön palvelualue.</p>
<p>Kulttuuri, taide ja liikunta läpileikkaavina</p>	<p>Kulttuurikameli, kulttuuripolku ja kirjastopolku</p> <p>Varhaiskasvatuksessa ja perusopetuksessa toteutetaan yhdessä yleisten kulttuuripalveluiden, kaupunginorkesterin, kirjaston ja alueen kulttuuritoimijoiden kanssa koko ikäryhmän tutustumiset eri kulttuurin, taiteen ja lukemisen muotoihin. Vastuutahoina ovat yleiset kulttuuripalvelut, kaupunginorkesteri, kirjasto, varhaiskasvatus ja perusopetus.</p>
	<p>Kulttuuriohjelma</p> <p>Mikkelin kulttuuriohjelmassa linjataan ne kulttuuripalvelut ja kulttuurin tukemisen tavat, joita Mikkelin kaupunki toteuttaa ja ylläpitää osana pysyvää palvelutarjontaansa. Laaja-alaiset kulttuuripalvelut tunnustetaan osaksi kaupunkistrategian tavoitteita tukevaa palveluverkkoa. Vastuutahoina ovat kulttuuripalvelut, orkesteri, museo, kirjasto ja kansalaisopisto.</p>
	<p>Julkisen taiteen sisällyttäminen rakennushankkeisiin</p> <p>Rakennushankkeisiin sisällytetään julkinen taide prosenttiperiaatteen mukaisesti. Vastuutahoina ovat museo ja asumisen ja toimintaympäristön palvelualue.</p>
	<p>Liikkuva lapsi, Liikkuva koulu, Liikkuva nuori, Liikkuva aikuinen, Ikiliikkuja toimintamallit</p> <p>Ylläpidetään ja vahvistetaan luotuja toimintamalleja. Kansallisia toimintamalleja juurrutetaan paikallisesti lisäämään liikumista ja edistämään hyvinvointia kaiken ikäisten arkeen. Vastuutahoina ovat varhaiskasvatuksen yksiköt, perusopetuksen koulut, toisen asteen oppilaitokset ja liikuntapalvelut.</p>
	<p>Kulttuurin unelmavuoden kulttuurikohtaamiset ja taide-elämykset</p> <p>Kulttuurin unelmavuoden toimintamalleista juurrutetaan kulttuurikohtaamisia ja taide-elämyksiä tuottavat toiminnot pysyväksi toiminnaksi resurssien puitteissa. Huomioidaan toiminnassa erilaiset kieli- ja kulttuuritaustat. Vastuutahoina on Kulttuurin unelmavuosi 2022-hanke, jonka jälkeen jää elämään Hyvinvoinnin ja osallisuuden lautakunnan alaisissa palveluissa.</p>
	<p>Kaupungin palvelutarjonnan tuotteistaminen</p> <p>Palveluita tuotteistetaan eri ikäisille kaupunkilaisille ja vapaa-ajanasukkaille ja tuotteiden esilletuominen tapahtumakalenteriin. Vastuutahoina ovat sivistyksen ja hyvinvoinnin palvelualueen toimijat, viestintä ja MikseiMikkeli/Mikkeli Events -hanke.</p>
<p>Väestön moninaisuus rikkautena ja elinvoiman lähteenä</p>	<p>Lapsiystävällinen kunta malli</p> <p>Selvitetään Mikkelin liittyminen Unicefin Lapsiystävällinen kunta -malliin. Malli perustuu YK:n lapsen oikeuksien sopimukseen, johon Suomi on sitoutunut. Malli on kunnille maksuton. Mallin tuella kunta varmistaa, että haavoittuvassa</p>

	<p>asemassa olevat lapset tunnustetaan ja he saavat tarvitsemansa tuen. Malli auttaa kuntaa varmistamaan, että lapset ja nuoret saavat äänensä kuuluviin ja pääsevät vaikuttamaan itseään koskeviin asioihin. Suuri osa lapsiin kohdistuvista päätöksistä tehdään kunnissa. Mallilla tavoitellaan pysyviä muutoksia kunnan toimintatavoissa esimerkiksi jokaisen lapsen mahdollisuus harrastukseen tai, että miten lapsen etu huomioidaan päätöksenteossa. Lapsiystävällisessä kunnassa jokainen lapsi tuntee olevansa arvokas, jokainen lapsi saa elää turvassa, jokainen lapsi saa harrastaa, jokaisella lapsella on kavereita ja turvallinen aikuinen, jokainen lapsi saa äänensä kuuluviin ja jokainen lapsi huomioidaan päätöksenteossa. Vastuutahoina ovat sivistyksen ja hyvinvoinnin sekä asumisen ja toimintaympäristön palvelualueen toimijat.</p>
	<p>Mahdollistetaan eri ryhmien kohtaamisia arjessa</p> <p>Liikunta ja kulttuuri edistävät positiivisia kohtaamisia eri ryhmien välillä. Tunnistetaan, että moninaisuus lisää luovuutta ja voi synnyttää uutta. Vastuutahoina ovat kaikki toimijat.</p>
	<p>Ikäihmisten vertaisohjaajatoiminnan edelleen kehittäminen</p> <p>Ikäihmisten koulutettujen vertaisveturiohjaajat toimivat eri alueilla Ikäinstituutin Voimaa vanhuuteen toimintamallien mukaisesti. Näitä malleja ylläpidetään ja edelleen kehitetään. Vastuutahoina ovat kaupunki, Essote/hyvinvointialue ja järjestöt.</p>
	<p>Tutustutaan ukrainalaisuuteen</p> <p>Tutustutaan ukrainalaisuuteen, Ukrainan historiaan ja nykypäivään, ruokakulttuuriin, tapoihin ja kohdataan Ukrainasta Mikkeliin saapuneita ja otetaan heidät osaksi yhteisöjä. Vastuutahoina ovat kaikki toimijat.</p>
	<p>Maahanmuuttajien kotouttaminen</p> <p>Maahanmuuttajien kotouttaminen osalliseksi ja osaksi yhteisöä, koulutukseen ja työmarkkinoille. Huomioidaan neuvonta ja ohjaus ja näiden monikielisyys. Otetaan huomioon kotouttamislain velvoitteet kunnille ja hyvinvointialueille. Vastuutahoina ovat sivistyksen ja hyvinvoinnin palvelualueen toimijat, oppilaitokset, Otavia, Esedu, Essote ja työllisyyspalvelut.</p>
<p>Yhteisöllisyys ja osallisuus</p>	<p>Jokaiselle koululaiselle mahdollisuus harrastukseen</p> <p>Mahdollistetaan oma juttu jokaiselle koululaiselle. Edistetään koululaisten harrastusmahdollisuuksia. Opetushallituksen kerhoavustuksen ja Itä-Suomen aluehallintovirastosta haettavan Harrastamisen Suomen mallin avustuksen avulla eli jokaisella perusopetuksen koululla tarjolla kerho- ja harrastustoimintaa, joka nousee koululaisten toiveista ja tarpeista. Vastuutahona on kerhotoiminnan ohjausryhmä.</p> <p>Kumppanuuspöytä ja kehittämiskävelyt</p> <p>Vakiinnutetaan kumppanuuspöytätoiminta osana kaupungin ja kuntalaisten välistä vuorovaikutusta. Kumppanuuspöytä toteutetaan 2 krt/vuosi. Hyödynnetään eri aihealueisiin kohdentuvia kehittämiskävelyitä kaupungin ja asukkaiden välisen tiedonkulun ja vuorovaikutuksen lisäämisessä. Vastuutahoina</p>

ovat kansalaisopisto/osallisuus, hyvinvointikoordinaattori, sivistyksen ja hyvinvoinnin sekä asumisen ja toimintaympäristön palvelualueet.

Erilaiset osallisuusfoorumit

Toteutetaan erilaisia osallisuusfoorumeita, joissa ollaan vuoropuhelussa ja kuullaan kuntalaisia. Tällaisia ovat mm. urheiluseurojen kanssa toimivat seurafoorumit. Kehitetään kaupungin ja järjestöjen yhteistyötä ja kumppanuutta luomalla vapaamuotoinen foorumi, jolla käsitellään kaupungin ja järjestöjen toimintaan liittyviä asioita. Vastuutahona ovat sivistyksen ja hyvinvoinnin palvelualueen toimijat.

Ikäihmisten yhteisöllisen asumisen toimintamalli

Etelä-Savoon ja Mikkeliin toteutetaan osallistamalla ikäihmisiä, vanhusneuvoston kautta yhteisöllisen asumisen toimintamalli. Ikäihmisiltä itseltään selvitetään, millä edellytyksillä toimiva yhteisöllinen asuminen parhaiten toteutuu. Essotessa yhteisöllistä asumista edistetään suunnitelmallisesti. Vastuutahoina ovat kaupunki, Mikalo ja Essote/hyvinvointialue.

Avoimet kohtaamispaikat ja niiden kehittäminen

Luodaan ja kehitetään kuntalaisten avoimia kohtaamispaikkoja ja suunnitellaan niiden käyttöä yhdessä kuntalaisten kanssa. Kehitetään kohtaamispaikkatoimintoja myös yhdessä hyvinvointialueen kanssa. Esim. kirjastot, lapsiperheiden KOPPA sekä avoimen varhaiskasvatuksen tilat ja toiminnot, nuorten Ohjaamo Olkkari & Starlight sekä muut nuorisotilat, ikäihmisten ja erityisryhmien Omatori jne. Huomioidaan vapaa-ajan asukkaiden kohtaamiset ja integrointi kyläyhteisöihin. Vastuutahoina ovat varhaiskasvatus, nuorisopalvelut ja hyvinvointikoordinaattori yhteistyössä hyvinvointialueen kanssa.

Osallisuuden edistämisen ryhmähanke

Kaupunki hakee osallisuuden edistämisen ryhmähanketta, jossa kumppanina on Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulun Juvenia yksikkö. Hankkeessa edistetään kaupunkilaisten osallisuutta osallisuusmuotoilun ja etsivän hyvinvointityön keinoilla. Vastuutahona on kansalaisopisto/osallisuus.

Kasvu yhteisöllisyyteen ja osallisuuteen

Rakennetaan osallisuuspolkukokonaisuus, jonka tavoitteena on luoda näkyväksi jo tehtyä osallisuustyötä ja vahvistaa sitä uusilla keinoilla yhdessä varhaiskasvatuksen, perusopetuksen ja toisen asteen koulutuksen kanssa. Vastuutahoina ovat varhaiskasvatus ja perusopetus, toinen aste/yhteisöllinen oppilashuolto.

Tapahtumakaupunki
Mikkeli

Yhteistyö tapahtumatoimijoiden kanssa

Hyödynnetään kumppanuuksia ja avustuksia. Kumppaneina muun muassa järjestöt/vapaaehtoistoimijat. Vastuutahoina ovat kaikki kaupungin toimijat.

Tapahtumasivusto

	<p>Tapahtumasivuston rakentaminen ja sen ajan tasalla pitäminen. Sivuilta löytyvät sekä tapahtumat että tilat. Tapahtumasivuston rakentamisesta vastaa MikseiMikkeli Mikkelin Events-hankkeen toimesta. Vastuutahoina ovat yleiset kulttuuripalvelut ja kaupungin viestintäpalvelut.</p>
Osallistuva budjetointi	<p>Testamenttivarojen ja Valtiokonttorilta saatujen varojen suunnitelmallinen käyttö</p> <p>Luodaan toimintamallit vammaisneuvoston, vanhusneuvoston, nuorisovaltuuston, lasten parlamentin ja aluejohtokuntien testamenttivarojen sekä valtionkonttorilta saatujen varojen käyttöön. Vastuutahoina ovat kansalaisopiston rehtori, hyvinvointikoordinaattori ja nuorisopalvelut.</p>
	<p>Osallistuvan budjetoinnin vakiinnuttaminen</p> <p>Vakiinnutetaan osallistuvan budjetoinnin toimintamalli osaksi kaupungin toimintaa.</p> <p>Vastuutahoina ovat kansalaisopisto/osallisuus, hyvinvointikoordinaattori ja asumisen ja toimintaympäristön palvelualue.</p>
	<p>Yläkoulujen oppilaille toiminta-avustus hyvinvoinnin edistämiseen ja yksinäisyyden ehkäisyyn</p> <p>Yhteisvastuukeräyksen 2022 teemana on "Lahjoita mulle huomien". Keräyksen varoilla autetaan koronapandemian seurauksista kärsiviä lapsia ja nuoria niin Suomessa kuin maailmalla.</p> <p>Mikkelissä yhteisvastuukeräyksen varoista kohdennetaan avustus yläkouluikäisten hyvinvoinnin tukemiseen ja yksinäisyyden ehkäisyyn. Vastuutahoina ovat Mikkelin evankelisluterilainen seurakunta, perusopetus ja koulujen nuorisotyö.</p>

Kangasniemen kunnan hyvinvointisuunnitelman 2021 - 2025 on muodostettu maakunnallisesta hyvinvointisuunnitelmasta ja kuntastrategiasta yhteensovittaen tavoitekokonaisuudet seuraavasti:

KK 1. Turvallista arkea: Toimivat lähipalvelut ja hyvinvoivat kuntalaiset

ES 3. Vahvistamme ja kehitämme turvallisuuskulttuuria ehkäisemällä hyvinvointia vaarantavia riskitekijöitä.

YHTEENSOVITETTU TAVOITE: Arjen turvallisuuden edistäminen.

KK 2. Elinvoimaa ja toimeentuloa: Yrittäjyyttä ja työpaikkoja

ES 2. Investoimme kestävään hyvinvointiin kehittäen asukkaiden hyvän elämän edellytyksiä Etelä-Savossa.

YHTEENSOVITETTU TAVOITE: Hyvän elämän edellytysten luominen.

KK 3. Kirkkaan Puulan rannalla: Kestävä ja vetovoimainen luonto- ja asuin ympäristö

ES 1. Lisäämme yhdessä tekemistä ja alueellista yhteistyötä vahvistaaksemme asukkaiden osallisuutta ja yhdenvertaisuutta. YHTEENSOVITETTU TAVOITE: Osallistavuuden ja yhdenvertaisuuden edistäminen

Jokaiselle tavoitekokonaisuudelle asetetaan ikäryhmäkohtaiset osatavoitteet siten, että lapset, varhaisnuoret ja lapsiperheet, nuoret ja nuoret aikuiset, työikäiset, ikäihmiset ja erityisryhmät tulevat huomioiduiksi.

Tavoitteiden osalta hyvinvointisuunnitelmassa pyritään realistiseen saavutettavuuteen siten, että ikäryhmäkohtaisia tavoitteita pystytään saavuttamaan olemassa olevilla resursseilla sekä kunnan omien toimijoiden että sosiaali- ja terveyspalvelut tuottavan organisaation toimesta.

Arjen turvallisuuden edistäminen.

Ikäryhmäkohtainen tavoite

Toimenpiteet

Lapset, varhaisnuoret ja lapsiperheet, erityisryhmät huomioiden

Lapsiperheille suunnattu avoin toiminta vakiintuu eri toimijoiden yhteistyönä toteuttamaksi monimuotoiseksi toiminnaksi.

Avoimen toiminnan toteuttaminen eri toimijoiden yhteistyönä. Sisällöissä mukana kiusaamisen ehkäisy, liikenneturvallisuus ja ennalta vahvistava toiminta. Toiminnalle luodaan vuosikello syksy, talvi, kevät.

Nuoret ja nuoret aikuiset, erityisryhmät huomioiden

Nuorisotoimi ja oppilashuolto sekä seurakunnat ja työllisyyspalvelut toimivat yhtenä kokonaisuutena nuorten hyvinvointia edistäen.

Nuorisotoimen, oppilashuollon ja koulujen yhteistyötä kehitetään oppilas- ja opiskelijahuollon osana - erityisnuorisotyöntekijä vastuuhenkilönä. Muina keskeisinä tavoitteina säännöllinen nuorisotilatoiminta sekä koulunuorisotyön ja etsivän nuorisotyön jatkaminen sekä ohjaamotyypin toiminnan kehittäminen ja työllisyyspalvelujen toiminnan jatkuminen eri tavoin.

Työikäiset, erityisryhmät huomioiden

Terveellisten elintapojen edistäminen käytännön toimintana.

Elintapaohjauksen kattavuuden selvittäminen ja varmistaminen kunnan, hyvinvointialueen ja työterveyshuoltojen toimintojen yhteistyönä.

Elintapaohjauksen verkoston toiminnan elvyttäminen sekä sen tuottaminen osana tapahtumia ja ryhmätoimintaa.

Ikäihmiset, erityisryhmät huomioiden

Yksinäisyyden torjunta.

Ryhmätoiminta hankkeiden puitteissa keskustajaamassa ja haja-asutusalueella.

Liikkumisen edistäminen ja tukeminen huolehtimalla esimerkiksi aurauksista yleisesti ja päällysteiden kunnosta kevyen liikenteen väylillä. Selvitetään mahdollisuus etsivän vanhustyön hankkeeseen.

Hyvän elämän edellytysten luominen.

Ikäryhmäkohtainen tavoite

Toimenpiteet

Lapset, varhaisnuoret ja lapsiperheet, erityisryhmät huomioiden

Mahdollisuus kokonaisvaltaiseen hyvään elämään, jossa psyykkiset, fyysiset, sosiaaliset ja taloudelliset olosuhteet ovat tasapainossa. Ensimmäinen tavoite valtuustokaudella kohdistuu vapaa-ajan harrastusten tukemiseen ja edistämiseen.

Vapaa-aikatoimen, varhaiskasvatuksen, opistojen sekä järjestöjen ja seurakuntien yhteistoiminta harrastusten saavutettavuuden edistämiseksi sekä harrastusten taloudellinen tukeminen kunnan toimesta edullisten käyttömaksujen ja avustusten kautta. Toimintaan sisältyy myös koululaisille suunnattu kerhotoiminta.

Nuoret ja nuoret aikuiset, erityisryhmät huomioiden

Mahdollisuus kokonaisvaltaiseen hyvään elämään, jossa psyykkiset, fyysiset, sosiaaliset ja taloudelliset

Nuoritoimen perusrahoitusta ylläpidetään ja nuorisotoimelle haetaan aktiivisesti

	<p>olosuhteet ovat tasapainossa.</p> <p>Ensimmäinen tavoite: Nuorisotoimen toimintaedellytysten turvaaminen siten, että jokaisella nuorella on mahdollisuus mielekkääseen vapaa-ajan viettoon ja että nuorisotoimi ja koulu pystyvät sujuvaan yhteistoimintaan.</p>	<p>hankerahoituksia. Toimintaa kohdennetaan koulunuorisotyön suuntaan ja tavoitteena on laaja ikäluokkakohtainen kattavuus. Nuorten aikuisten osalta huomiota kiinnitetään työllisyyspalvelujen saatavuuteen.</p>
<p>Työikäiset, erityisryhmät huomioiden</p>	<p>Mahdollisuus kokonaisvaltaiseen hyvään elämään, jossa psyykkiset, fyysiset, sosiaaliset ja taloudelliset olosuhteet ovat tasapainossa. Ensimmäiset tavoitteet: 1) Työllisyyden edistäminen työllisyyspalvelujen toimesta. 2) Työhyvinvoinnin edistäminen kokonaisvaltaisesti (fyysinen, psyykkinen, sosiaalinen) työpäivien sisällä ja liikunnalliseen elämäntapaan kannustamalla.</p>	<p>Työllisyyspalvelujen jatkuvuuden turvaaminen. Työhyvinvointiin liittyvien asioiden ja teemojen ottaminen käsiteltäväksi kunnan omassa toiminnassa ja yritysyhteistyössä sekä alueellisten ja maakunnallisten verkostojen hyödyntäminen tällä saralla. Kattava vapaa-ajan harrasteopas (fyysinen asiakirja ja verkkoista keskitetyt saatavat tiedot).</p>
<p>Ikäihmiset, erityisryhmät huomioiden</p>	<p>Mahdollisuus kokonaisvaltaiseen hyvään elämään, jossa psyykkiset, fyysiset, sosiaaliset ja taloudelliset olosuhteet ovat tasapainossa.</p> <p>Ensimmäinen tavoite: Kohtaamisten edistäminen: jokaisella ikäihmisellä on mahdollisuus kohdata sekä ikäisiään että muiden ikäryhmien edustajia.</p>	<p>Onnikan reititystä kehitetään suhteessa ikäihmisten matkustamisen tarpeeseen, lisäksi selvitetään mahdollisuus hankerahoitukseen.</p>
<p>Osallistavuuden ja yhdenvertaisuuden edistäminen</p>	<p>Ikäryhmäkohtainen tavoite</p>	<p>Toimenpiteet</p>
<p>Lapset, varhaisnuoret ja lapsiperheet, erityisryhmät huomioiden</p>	<p>Lapsien, varhaisnuorten ja lapsiperheiden osallisuusmahdollisuuksia edistetään.</p>	<p>Lasten ja vanhempien osallisuuden edistäminen varhaiskasvatuksen ja koulujen toiminnassa esimerkiksi oppilaskuntien ja neuvottelukuntien aktiivisen toiminnan kautta. Varhaiskasvatuksessa selvitetään mahdollisuutta vanhempien ja lasten osallistamisen lisäämiseen.</p>
<p>Nuoret ja nuoret aikuiset, erityisryhmät huomioiden</p>	<p>Oppilaskuntatoiminnan ja nuorisovaltuuston toiminnan vahvistaminen.</p>	<p>Oppilaskuntien ja nuorisovaltuuston sekä viranhaltijoiden ja toimielimien yhteistyön kehittäminen - säännölliset tapaamiset ja toiminnan julkisuuden edistäminen. Nuorten aikuisten osalta ohjaamotyyppisen toiminnan kehittäminen.</p>
<p>Työikäiset, erityisryhmät huomioiden</p>	<p>Osallisuuden edistäminen ja mahdollistaminen.</p>	<p>Osallisuuskanavan luominen applikaation avulla.</p>

Ikäihmiset,
erityisryhmät huomioiden

Ikääntyneen väestön osallisuuden
edistäminen.

Kirjaston tuottamat
kohtaamiskanavat.

Vanhus- ja vammaisneuvoston
sekä järjestöjen kanssa tehtävä
yhteistyö osallistaminen
edistämiseksi.
Ennakoivat kyselyt
palvelutarpeesta.

Taulukko 14 Puumalan kunnan hyvinvointisuunnitelma vuosille 2023–2026

Kohderyhmä	Tavoite	Toimenpiteet	Mittari	Vastuutaho	Aikataulu
Teema 1: Asukkaiden osallisuuden ja yhdenvertaisuuden vahvistaminen					
Varhaiskasvatuskäi- set	Tasa-arvoisuuden ja yhdenvertaisuuden vahvempi huomioi- minen	Päiväkodin tasa-arvo- ja yhden- vertaisuussuunnitelman tekeminen	Valmis päiväkodin tasa-arvo- ja yhden- vertaisuussuunni- telma	Päiväkoti	Vuosi 2023
	Lasten näkemysten ja kokemusten laajempi huomioiminen	Lastenkokouskäytänteiden rakenta- minen ja lastenkokousten käyt- töönotto varhaiskasvatuksessa	Pidettyjen lastenko- kousten lukumäärä vuosina 2024–2026	Päiväkoti	Vuodet 2024–2026
	Lapsinäkökulman vah- vempi huomioiminen päätöksenteossa	Toimintaympäristön katselmusten järjestäminen	Järjestettyjen kat- selmusten luku- määrä vuosina 2024–2026	Tekninen toi- miala, päivä- koti	Vuodet 2024–2026
Kouluikäiset	Lapsinäkökulman vah- vempi huomioiminen päätöksenteossa	Lapsivaikutusarvioinnin käyttöö- nto päätöksenteossa	Lapsivaikutusarvi- ointien lukumäärä	Kaikki toi- mialat	Vuodet 2024–2026
	Harrastusmahdolli- suuksien tarjoaminen	Koulun kerhotoiminnan jatkaminen ja vahvistaminen	Koulun kerhojen lu- kumäärä ja niihin osallistuneiden op- pilaiden lukumäärä	Koulu	Vuodet 2023–2026
	Harrastusmahdolli- suuksien tarjoaminen myös kuntataajaman ulkopuolella asuville oppilaille	Harrastuskyytien järjestäminen kuntataajaman ulkopuolella asu- ville oppilaille	Harrastuskyytien lu- kumäärä ja niihin osallistuneiden op- pilaiden lukumäärä suhteessa kouluikäi- siin	Koulu	Vuodet 2023–2026
Nuoret ja nuoret ai- kuiset	Muulla opiskelevien puumalalaisten kiin- nittymisen vahvista- minen kotikuntaan	Toisen asteen opiskelijoille ja kor- keakouluharjoittelijoille mahdollis- tetaan harjoittelupaikkoja ja teh- dään enemmän oppilaitosyhteis- työtä (esim. lopputyöt)	Harjoittelijoiden ja lopputöiden määrä	Kaikki toi- mialat (yhtey- denpitovas- tuu nuorisopal- veluilla)	Vuosi 2024
		Kausityöntekijöiden rekrytointi- kampanja	Kampanjan kautta saatujen kesätyön- tekijöiden määrä	Hallintopal- velut	Vuosi 2024
	Nuorten aikuisten osallisuuden vahvista- minen	Avoin nuorisotalotoiminta + 20 v. nuorille	Toimintakertojen määrä ja toiminta- vuoden aikana osal- listuneiden nuorten määrä	Nuorisopal- velut (+ mahd. Eloisa yhteis- työkumppa- nina)	Vuodet 2024–2026

Ikääntyneet	Ikäihmisten näkemysten huomioiminen Kunnan eri osissa asuvien ikäihmisten yhdenvertaisempi huomioiminen	Ikäihmisten foorumi Kylille jalkautuminen	Foorumin toteuttaminen Jalkautumiskäyntien lukumäärä	Hyvinvointipalvelut Vanhus- ja vammaisneuvosto	Joka toinen vuosi, seuraava 2024 Vuodet 2023–2024
Kaikki ikäluokat	Tasa-arvoisuuden ja yhdenvertaisuuden vahvempi huomioiminen	Kansalaisopiston tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelman päivittäminen	Valmis kansalaisopiston tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelma	Kansalaisopisto	Vuosi 2024
	Kuntalaisten ja myös monipaikkaisten vapaa-ajanasukkaiden yhdenvertaisuuden parantaminen	Esteettömyyskartoitukset	Esteettömyyskartoitusten (kohteet) lukumäärä, valmis raportti	Tekninen toimi	Vuodet 2024–2026
	Osallisuuden vahvistaminen	Esteettömien reittivaihtoehtojen selvittäminen	Toteutunut selvitys (kyllä/ei)	Tekninen toimi	Vuosi 2024
		Kulttuurikaveritoiminnan kehittäminen ⇨ Toimintamallin laatiminen	Valmis toimintamalli (kyllä/ei)	Kulttuuripalvelut	Vuodet 2024–2026
	Vapaa-ajan asukkaiden näkemysten ja palautteen vahvempi huomioiminen	Osallistuva budjetointi	Jaettu euromäärä	Hallintopalvelut	Vuodet 2023–2026
		Kyläkerrokset	Tapahtumien määrä, osallistujien määrä	Hallintopalvelut	Vuodet 2024–2026
	Järjestöyhteistyön kehittäminen	Kesätapaamiset, etätapaamiset	Osallistujien määrä	Hallintopalvelut	Vuodet 2024–2026
		Vapaa-ajan asukkaille kysely palvelutarpeesta	Tyytyväisyys palveluihin kohenee	Hallintopalvelut	Vuosi 2025
Järjestöfoorumien järjestäminen	Järjestöfoorumien järjestäminen	Toteutuneiden foorumien määrä (tavoite 1/vuosi)	Hyvinvointipalvelut	Vuodet 2024–2026	
Teema 2: Turvallisuuskulttuurin vahvistaminen ja kehittäminen (hyvinvointia vaarantavien riskitekijöiden ehkäiseminen)					
Varhaiskasvatuskäiset	Liikunta	Leikkipaikkojen ja liikuntavälineiden kunnossapito ja säännölliset tarkastukset ennen syyskauden alkua	Toteuttaminen (toteutunut kokonaan/osin/ei lainkaan)	Tekninen toimi	Vuodet 2024–2026
	Ravitsemustottumusten vahvistaminen	Sapere-ruokakasvatusmenetelmän kokeilu: työntekijän kouluttautuminen ja perehtyminen aiheeseen, yhdessä toteutettavien ideoiden tuominen päiväkotiin, Neuvokas Perhe -verkkosivuston hyödyntäminen henkilöstön osaamisen kehittämiseen	Sapere-ruokakasvatusmenetelmän mukaiset tuokit (määrä) ja Sapere-ruokakasvatustuokoiden vaikutukset (keskustelu lasten kanssa ja havainnointi -> onko ollut vaikutusta ruokailukäyttäytymiseen).	Päiväkoti	Vuosi 2024
Kouluikäiset	Turvallisuuden vahvistaminen koulussa	Kiusaamisen vastaisen suunnitelman laatiminen	Valmis suunnitelma	Yhtenäiskoulu	Vuosi 2024
		Hyvinvointikyselyn järjestäminen oppilaille	Oppilaiden kokemukset ja näkemykset koulun turvallisuuskulttuurista	Yhtenäiskoulu	Vuodet 2023–2026
		Turvallisuuskävelyt ja -harrastukset	Toteutumiset (tavoite 1 krt/vuosi)	Yhtenäiskoulu	Vuodet 2023–2026

	<p>Kerho- ja harrastustoiminnan turvallisuusnäkökulmien ennistä vahvempi huomioiminen</p> <p>Syrjäytymisen ennaltaehkäisy</p>	<p>Kerho- ja harrastustoiminnan vahvistaminen ja monipuolistaminen (+ laatukriteereiden päivittäminen kerhotoiminnan osalta)</p> <p>Perusopetuksen opetussuunnitelman päivitys syrjäytymiseen liittyvien asioiden osalta. Ohjeistuksen läpikäynti henkilöstön kanssa.</p> <p>Koulunuorisotyömallin kehittäminen</p> <p>Koulun henkilöstön kouluttautuminen kiusaamisen ja syrjäytymisen ehkäisyyn liittyvistä teemoista (esim. Tunnetaito-koulutus tai Lasten ja nuorten mielenterveyden EA1-koulutus).</p>	<p>Päivitetty laatukriteerit (kyllä/ei)</p> <p>Päivitetty opetussuunnitelma (kyllä/ei)</p> <p>Valmis koulunuorisotyömalli (kyllä/ei)</p> <p>Koulutuksiin osallistuneiden lukumäärä</p>	<p>Yhtenäiskoulu</p> <p>Nuorisopalvelut ja koulu</p> <p>Yhtenäiskoulu ja nuorisopalvelut</p> <p>Yhtenäiskoulu</p>	<p>Vuosi 2024</p> <p>Vuodet 2023–2024</p> <p>Vuodet 2024–2025</p> <p>Vuodet 2023–2024</p>
	<p>Liikunnallisen elämäntavan vahvistaminen</p> <p>Terveellisen ravitsemuksen vahvistaminen</p> <p>Päihteettömän elämäntavan vahvistaminen</p>	<p>Liikkuva koulu -hankkeen toiminnot</p> <p>Koulun luontoretket</p> <p>Koululaisten aamupalakerho</p> <p>EPT-viikon tapahtumat</p>	<p>Erillisten toimintojen määrä</p> <p>Toimintojen lukumäärä</p> <p>Kerhojen ja niihin osallistuneiden oppilaiden määrä</p> <p>Tapahtumiin osallistuneiden oppilaiden määrä</p>	<p>Yhtenäiskoulu</p> <p>Yhtenäiskoulu</p> <p>Nuorisopalvelut</p> <p>Yhtenäiskoulu ja nuorisopalvelut</p>	<p>Vuosi 2023</p> <p>Vuodet 2023–2024</p> <p>Vuodet 2023–2026</p> <p>Vuodet 2024–2026</p>
Nuoret ja nuoret aikuiset	<p>Syrjäytymisen ennaltaehkäisy</p> <p>Päihteettömän elämäntavan vahvistaminen</p> <p>Aikuisen läsnäolon ja saavutettavuuden vahvistaminen nuoria koskevissa kriisitilanteissa ja sen jälkeisessä nuorisotyössä.</p>	<p>Koulunuorisotyömallin kehittäminen – huomioon myös toiselle asteelle siirtyvät opiskelijat</p> <p>EPT-viikon tapahtumat</p> <p>Tehostetun nuorisotyön suunnitelman päivittäminen yhteistyössä seurakunnan kanssa</p>	<p>Valmis koulunuorisotyömalli</p> <p>Tapahtumiin osallistuneiden nuorten määrä</p> <p>Valmis suunnitelma</p>	<p>Nuorisopalvelut</p> <p>Nuorisopalvelut</p> <p>Nuorisopalvelut</p>	<p>Vuodet 2024–2025</p> <p>Vuodet 2023–2024</p> <p>Vuodet 2024–2025</p>
Ikääntyneet	<p>Kaatumistapaturmien ehkäisy</p> <p>Ravitsemustietouden vahvistaminen</p>	<p>Neuvontayhteistyötä tasapainon merkityksestä ja kaatumisten ehkäisystä yhteistyössä Eloisan kanssa</p> <p>Jalkineisiin kiinnitettävien liukuesteiden jako</p> <p>Eloisan elintapaohjaus ravitsemukseen (yhteistyö)</p> <p>Ravitsemusterapeutin luennon järjestäminen yhteistyössä Mikkelin tuomiokirkkoseurakunnan kanssa</p>	<p>Luento aiheesta (toeutuminen: kyllä/ei)</p> <p>Jaettujen liukuesteiden lukumäärä</p> <p>Eloisan elintapaohjauksessa olevien lukumäärä</p> <p>Luento aiheesta (toeutuminen: kyllä/ei)</p>	<p>Vanhus- ja vammaisneuvosto</p> <p>Hallintopalvelut</p> <p>Eloisa (hyvinvointipalvelut selvittävät asian)</p> <p>Vanhus- ja vammaisneuvosto</p>	<p>Vuosi 2024</p> <p>Vuosi 2024</p> <p>Vuodet 2024–2025</p> <p>Vuosi 2024</p>
Kaikki ikäluokat	<p>Päihteettömän elämäntavan vahvistaminen</p> <p>Henkisen kriisinkestävyden vahvistaminen</p>	<p>EPT-suunnitelman laatiminen</p> <p>Yleisöluennot, varautumisesta tiedottaminen</p>	<p>Valmis EPT-suunnitelma</p> <p>Tilaisuuksien lukumäärä</p>	<p>Hyvinvointipalvelut</p> <p>Hallintopalvelut / kunnanjohtaja</p>	<p>Vuosi 2025</p> <p>Vuosi 2024</p>

	Vapaaehtoisen pelastuspalvelutoiminnan vahvistaminen	Henkisen ensiavun kurssi	Kurssille osallistuneiden määrä	Kansalaisopisto	Vuosi 2024
	Turvallisemman tilan periaatteiden käyttöönotto	Kurssien järjestäminen yhteistyössä SPR:n kanssa	Kurssille osallistuneiden määrä	Kansalaisopisto	Vuodet 2023–2024
	Liikenneturvallisuuden tehostaminen	Turvallisemman tilan periaatteista tiedottaminen	Julisteet (kyltit), lehtijuttuvinkki, tiedotekunnan nettisivuille	Tekninen toimiala, hyvinvointipalvelut	Vuosi 2024
		Liikenneturvallisuustyöryhmään osallistuminen	Ryhmän kokousten määrä	Kaikki toimialat	Vuodet 2023–2025
		Liikenneturvallisuusviikko	Liikenneturvallisuusviikon tapahtumien määrä	Kaikki toimialat	Vuodet 2024–2025
		Heijastintempaus	Jaettavien heijastimien määrä	Nuoriso- ja liikuntapalvelut	Vuosi 2025
	Liikunnallisen elämäntavan vahvistaminen	Perhepuiston toteuttamisen selvittäminen	Selvitys ja päätös (kyllä/ei) perhepuiston rakentamisesta	Tekninen toimi ja hyvinvointipalvelut	Vuosi 2024
Teema 3: Hyvän elämän edellytysten vahvistaminen ja kehittäminen Puumalassa					
Varhaiskasvatuskäiset	Kaveritaitojen vahvistaminen	Kaveritaitojen opettelu erilaisten materiaalien avulla (esim. Tuikku), pienryhmätoiminta varmistamassa kunkin lapsen yksilöllisten tarpeiden huomiointi, hyvinvoinnin peruspilareiden vahvistaminen: liikunta osana jokapäiväistä arkea, leikkitaitojen kehittäminen, ruokakasvatuksen kehittäminen	Kaveritaitojen opettamisen määrä (kerat), henkilöstön havainnot lasten yhteistyö- ja vuorovaikutustaitojen kehitymisestä, lasten kokemukset	Päiväkoti	Vuodet 2023–2026
	Kestävän kehityksen entistä vahvempi huomioiminen päiväkodilla	Lajittelun ja kierrätyksen tehostaminen	Konkreettisten toimien lukumäärä	Päiväkoti	Vuosi 2024
Kouluikäiset	Hyvän elämän edellytysten vahvistaminen ja kehittäminen yhtenäiskoulussa	Yhtenäiskoulun hyvinvointisuunnitelman laatiminen	Valmis hyvinvointisuunnitelma	Yhtenäiskoulu	Vuosi 2024
		Hyvinvointivälituntien ja -aamunavausten järjestäminen	Toteutumismäärät	Yhtenäiskoulu	Vuodet 2023–2024
Työikäiset	Sujuvan arjen vahvistaminen	Maksuttoman varhaiskasvatuksen jatkaminen	Toteutuminen (kyllä/ei)	Hyvinvointipalvelut	Vuodet 2023–2026
		Perusterveydenhuollon palveluiden saatavuus	Vuosittainen palvelutason seuranta	Hallintopalvelut	Vuodet 2023–2026
		Terveelliset, turvalliset ja monipuoliset liikuntapaikat	Tarkastukset ja peruskorjaukset sekä tarvittavat uusimiset (toteutuminen: kyllä/ei)	Tekninen toimi, liikuntapalvelut	Vuodet 2023–2026
		Liikuntareitistöjen kehittäminen ja laajentaminen	Laajennuskilometrit	Tekninen toimi ja hallintopalvelut	Vuodet 2023–2026
Ikääntyneet	Turvallinen ja viihtyisä asuminen	Siivouspalvelusetelimallin käyttöönotto	Toteutuminen: kyllä/ei	Hyvinvointipalvelut	Vuosi 2024
		Digitaalisten valmiuksien vahvistaminen neuvontatyön avulla	Digikursseille ja neuvontaan osallistuneiden määrä	Kansalaisopisto	Vuodet 2023–2026

		Seniorikotien asumisympäristön turvallisuuden parantaminen (esim. valaistus)	Toteutuneet parannukset (mitä, miten paljon ja milloin)	Tekninen toimi	Vuodet 2023–2026
Kaikki ikäluokat	Kestävän kehityksen entistä parempi huomioiminen (esim. kierrätys)	Kierrätyksen ja lajittelun tehostaminen ⇨ opastukset ja tietoisuus (jätepäivä)	Osallistuneiden määrä	Tekninen toimi	Vuosi 2024
	Elintapaohjauksen (liikuntaneuvonta) vahvistaminen	Yhteistyön vakiinnuttaminen Eloisan elintapaohjauksen kanssa (liikuntaneuvonnan palvelupolun kehittäminen ja asiakkaiden tavoittaminen)	Neuvontakertojen määrä (+ asiakasmäärä)	Liikuntapalvelut	Vuodet 2024–2026